

Michał JANKIEWICZ

Centrum Przygotowań do Misji Zagranicznych w Kielcach

Rola współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC) w operacjach wojskowych

Streszczenie

W artykule przedstawiono rolę oraz zadania, jakie pełni współpraca cywilno-wojskowa (CIMIC) w operacjach wojskowych w zakresie swojej specjalności wojskowej w świetle najnowszych dokumentów doktrynalnych NATO wobec współczesnych wyzwań i zagrożeń XXI w. Autor opisuje rolę współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC), która wyewoluowała w toku wydarzeń światowych, by zapewniać efektywne prowadzenie operacji wojskowych w interakcji ze środowiskiem cywilnym. Definiuje specyficzną funkcję, jaką jest CIMIC dla środowiska wojskowego oraz środowiska cywilnego, które w obecnych czasach są nierozzerwalne i wywierają bezpośredni wpływ na siebie w kontekście wzajemnego funkcjonowania.

Słowa kluczowe: współpraca cywilno-wojskowa, CIMIC, CMI, operacje wojskowe, ocena środowiska cywilnego, działania połączone.

Wstęp

Mając na uwadze udział wojsk operacyjnych NATO (w tym również Polskich Sił Zbrojnych) w działaniach militarnych, nie sposób nie wspomnieć o jednej z funkcji, jaką jest współpraca cywilno-wojskowa (CIMIC – *Civil Military Cooperation*) – funkcji i domeny wojskowej obecnej na wszystkich poziomach dowodzenia (strategicznym – operacyjnym – taktycznym), która zapewnia właściwy wgląd w środowisko cywilne w rejonie operacji, stanowiąc uzupełnienie tzw. *Common Operational Picture* (COP), czyli całościowego obrazu prowadzenia operacji czy misji wojskowych, gdzie w trakcie procesu dowodzenia i podejmowania decyzji środowisko cywilne stanowi jego nieodłączną część i ma bezpośredni wpływ na powodzenie prowadzonych działań.

W obecnych czasach globalnych zagrożeń XXI w. wyzwania stojące przed siłami zbrojnymi Sojuszu Północnoatlantyckiego wyraźnie zaznaczyły kwestię,

w świetle której środowisko cywilne w jego złożoności i wielopoziomowości wymaga wszechstronnego podejścia (*Comprehensive Approach*), zrozumienia oraz właściwej analizy pod kątem prowadzenia operacji wojskowych. Stąd też rosnące znaczenie tzw. działań niekinetycznych, w tym CIMIC, które mają niebagatelne znaczenie i pomagają w utrzymaniu równowagi w zakresie funkcjonowania elementów wojskowych w środowisku cywilnym.

Aktualny obraz specjalności wojskowej, jaką jest współpraca cywilno-wojskowa (CIMIC), to efekt ewolucji na bazie doświadczeń zdobytych w trakcie prowadzenia operacji wojskowych na przestrzeni ostatnich 30 lat, podczas konfliktów występujących na całym świecie. Jej rosnące – dekada po dekadzie – znaczenie okazało się nieprzecenione i wciąż niezbędne do właściwego funkcjonowania sił zbrojnych w środowisku cywilnym. Świadczą o tym już trzy następujące po sobie dokumenty doktrynalne dotyczące ściśle współpracy cywilno-wojskowej¹, które aktualizowane były wedle zmieniających się środowisk w świetle światowych wydarzeń, owocujących również zmianami w strukturze i świadomości ludności cywilnej, oraz pojawiających się nowych zidentyfikowanych zagrożeń².

O ile założenie funkcjonowania CIMIC pozostało praktycznie niezmienione i nadal pozostaje ono w zakresie definicji łączenia ze sobą dwóch środowisk – cywilnego i wojskowego, o tyle rola i zadania oraz znaczenie rosły i zmieniały się wraz z kolejnymi wydarzeniami światowymi³. To one bowiem unaocznily decydom NATO, politykom, państwowym przywódcom, że środowisko cywilne i wojskowe w przypadku sytuacji dalece kryzysowej, zagrożenia hybrydowego czy konfliktu zbrojnego są już nierozdzielalne i stanowią integralną część działań połączonych (*Joint Operations*), o czym mówi „matka” doktryn NATO – AJP 3 *Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations* z 2019 r.:

Koncepcja strategiczna NATO z 2010 roku podkreśla, że wnioski wyciągnięte z operacji NATO pokazują, iż skuteczne zarządzanie kryzysowe wymaga kompleksowego podejścia (*Comprehensive approach*) obejmującego domeny wojskowe, polityczne, ekonomiczne i cywilne instrumenty władzy zharmonizowane z wysiłkami organizacji międzynarodowych (OI) i organizacji pozarządowych (NGO). Zasoby wojskowe, choć niezbędne, same w sobie nie wystarczą, aby sprostać wielu złożonym wyzwaniom dla bezpieczeństwa państw Sojuszu Północnoatlantyckiego. Skuteczne wdrożenie kompleksowego podejścia wymaga, aby wszystkie wymienione domenowe podmioty wносиły swój wkład z pozycji

¹ AJP 9 – 2004 r., AJP 3.4.9. – 2013 r., AJP 3.19 – 2019 r. – przyp. autora.

² Obecnie planowane są prace w zakresie uaktualnienia doktryny współpracy cywilno-wojskowej AJP 3.19 w świetle nowych doświadczeń CIMIC zdobytych podczas inwazji Rosji na Ukrainę, gdzie doktrynalne kompetencje CIMIC zostały znacznie poszerzone względem zupełnie nowych wyzwań z zakresu funkcjonowania sił zbrojnych w środowisku cywilnym objętym pełnoskalowym konfliktem zbrojnym – przyp. autora.

³ Wydarzenia tzw. Arabskiej Wiosny w 2010 r., aneksja Krymu przez Rosję w 2014 r., kryzys migracyjny w Europie w 2015 r., podważanie koherencji NATO przez Rosję, kryzys migracyjny na wschodniej flance NATO w 2021 r., inwazja Rosji na Ukrainę w 2022 r. – przyp. autora.

wspólnego celu, odpowiedzialności, otwartości i determinacji. Będzie to uwzględniać ich mocne strony, mandaty i role, a także ich autonomię decyzyjną. Wkład NATO w kompleksowe podejście do zarządzania kryzysowego Sojuszu (NATO CRISIS RESPONSE) jest ułatwiany poprzez interakcje cywilno-wojskowe (CMI). Na poziomie politycznym i strategicznym NATO koncentruje się na budowaniu zaufania i wzajemnego zrozumienia między podmiotami międzynarodowymi. Wszechstronne podejście aktywnie buduje bliższe więzi i kontakty z odpowiednimi organizacjami i podmiotami przy jednoczesnym poszanowaniu autonomii decyzyjnej każdej organizacji. Wdrażanie wkładu NATO w kompleksowe podejście jest stałym elementem pracy Sojuszu⁴.

Doktrynalne podejście NATO odzwierciedliło jasno, że złożoność środowiska cywilnego w każdej domenie jego funkcjonowania (PMESII)⁵ stanowi nieodłączny element planowania operacji wojskowych, bez względu na rodzaj zagrożenia lub profil misji. Niezbędny jest odpowiedni proces planowania, koordynowania i podejmowania wspólnego wysiłku zasobów wojskowych oraz podmiotów środowiska cywilnego celem zażegnania zagrożenia, ustabilizowania sytuacji kryzysowej, odbudowy czy restytucji. Funkcja połączona CIMIC we wspomnianym wyżej obszarze pozostaje ważnym elementem w zarządzaniu kryzysowym Sojuszu (*NATO Crisis Response*), a jego rola i zadania ewoluują wraz ze zmieniającym się światem.

Definicja, rola i zadania współpracy cywilno-wojskowej

Jednym z największych impulsów historycznych – wydarzeń, które pokazały, że operacje wojskowe pomimo swojego potencjału bojowego, nowoczesnego wyposażenia konwencjonalnego, zaawansowanej łączności, wyszkolenia, odpowiedniego zgrania oddziałów i pododdziałów operujących w rejonie odpowiedzialności są niewystarczające i często bezradne – był konflikt bałkański w latach 1992–1995. Po ustabilizowaniu sytuacji w rejonie i utworzeniu na mocy rezolucji ONZ Sił Pokojowych (IFOR/SFOR/KFOR), w kwaterze głównej NATO uwidoczniał się problem, z którym środowisko wojskowe nie potrafiło sobie do końca poradzić. Tym problemem było środowisko cywilne.

Skala poniesionych ofiar i zniszczeń przede wszystkim wśród lokalnej ludności cywilnej wstrząsnęła geopolitycznie cywilizowanym światem XX w. Unaoczniała, że bez właściwego zrozumienia i rozpoznania środowiska cywilnego – rozumianego przez wykładnię podłoża historycznego, kulturowego, prawa zwyczajowego, tradycji oraz religii – nie może być mowy o właściwym zakończeniu konfliktu, uspokojeniu kryzysu oraz odbudowie i restytucji państw uwikłanych w konflikt.

⁴ AJP 3 *Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations. Edition C Version 1*, February 2019 – s. 1-1.

⁵ PMESII – oceniane i analizowane przez CIMIC obszary środowiska cywilnego: polityczny, militarny, ekonomiczny, społeczny, infrastrukturalny, informacyjny – przyp. autora.

Dokument rozejmowy z Dayton z 1995 r. stał się fundamentem podjęcia działalności odbudowy na terenie objętym konfliktem wojny domowej na Bałkanach. Jednocześnie wytyczył drogę dla nowej dziedziny działalności wojskowej, dotychczas nienazwanej i nieopracowanej, a określonej później mianem współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC).

Państwa zrzeszone w NATO oraz działające w programie PdP (Partnerstwo dla Pokoju), które zdecydowały się po zakończeniu konfliktu na Bałkanach przywrócić należny ludności cywilnej spokój, bezpieczeństwo oraz stworzyć warunki do odbudowy, podjęły wyzwanie i rozpoczęły w swym militarnym zakresie misję w zupełnie nowych warunkach środowiskowych. Restytucja społecznej równowagi w części Bałkanów, takich jak Bośnia i Hercegowina czy Kosowo, trwa do dziś i jest efektywna dzięki odpowiedniej współpracy i zrozumieniu cywilnej domeny.

Zrozumienie oraz właściwie wyciągnięte wnioski na podstawie informacji zebranych wśród ludności cywilnej pomogły siłom pokojowym IFOR/SFOR/KFOR właściwie wypełniać swoją misję, unikać nieporozumień i pułapek w interakcji ze środowiskiem cywilnym w zakresie mandatu misji.

Wyciągając wnioski ze zdobytych doświadczeń z zakresu interakcji cywilno-wojskowej na Bałkanach, rozpoczęto pracę nad zinstytucjonalizowaniem nowej specjalności wojskowej, nadaniem jej kształtu w postaci ram kompetencyjnych, roli i zadań, jakie żołnierze zgrupowań i kontyngentów zadaniowych będą mogli realizować początkowo na szczeblu operacyjnym i taktycznym.

W 2003 r. opracowano pierwszy obszerny dokument doktrynalny dotyczący współpracy cywilno-wojskowej *Allied Joint Publication 9 NATO Civil-Military co-operation (CIMIC) Doctrine*. Rok później powstał jej polski odpowiednik *DD/9 – Doktryna współpracy cywilno-wojskowej dla Sił Zbrojnych RP* już jako pełnoprawnego członka NATO.

Bazując na dotychczasowych doświadczeniach, definicja specjalności, jaką jest CIMIC, była następująca:

Współpraca cywilno-wojskowa, zwana dalej CIMIC, jest to zespół przedsięwzięć obejmujący koordynację i współdziałanie pomiędzy dowódcą wojskowym a podmiotami cywilnymi, przez które rozumie się ludność cywilną, władze lokalne oraz organizacje międzynarodowe, rządowe i pozarządowe, działające w obszarach ich kompetencji i odpowiedzialności⁶.

Rozumiano wtedy, iż CIMIC leżący w zakresie kompetencji dowódcy wojskowego odpowiedzialnego za prowadzenie operacji jest szeregiem czynności polegających na właściwym rozpoznaniu i przeanalizowaniu środowiska cywilnego pod kątem czynników socjalnych, politycznych, kulturowych, religijnych, ekonomicznych, środowiskowych i humanitarnych w rejonie operacji.

⁶ *Doktryna współpracy cywilno-wojskowej Sił Zbrojnych RP DD/9*, MON, Sztab Generalny WP, Warszawa 2004, s. 8.

Zadaniem i rolą CIMIC było umożliwienie dowódcy podejmowanie decyzji, które oparte na odpowiedniej wiedzy specjalistycznej uchronią środowisko wojskowe od wpływów środowiska cywilnego na prowadzenie operacji i jednocześnie odizolują środowisko cywilne od wpływów środowiska wojskowego. Wszystkie te czynności miały wspierać dowódcę w powodzeniu realizacji zadań. Nie do końca w izolacji, ale w kontrolowanym środowisku operacyjnym, gdzie czynnik cywilny byłby przewidywalny i podatny na obecność potencjału militarnego w jego obszarze działania oraz niekiedy wspierany przez zasoby wojskowe zgodnie z cywilnymi potrzebami, ale w interesie operacji wojskowej⁷.

Doktryna, mimo iż w swoim założeniu wspominała o tym, iż CIMIC może być realizowany w każdej fazie pokoju, kryzysu czy wojny, w kraju i za granicą⁸, była opracowana głównie na potrzeby wojskowych kontyngentów ekspedycyjnych, i tak też była wykorzystywana m.in. podczas operacji wojskowych koalicji państw z USA w Iraku oraz sił zbrojnych NATO ISAF w Afganistanie, czy wciąż na Bałkanach.

Dla rozwoju specjalności wojskowej CIMIC realizacja zadań w Iraku czy Afganistanie na poziomie taktycznym i operacyjnym była kluczowa. Uświadomiła po raz kolejny środowisku wojskowemu, jak szybkim przemianom może ulegać środowisko cywilne i jak bardzo zostaje ono zespolone w zakresie obecności ekspedycyjnych sił zbrojnych w rejonie odpowiedzialności. Przewaga potencjału bojowego w konfliktach asymetrycznych, pomimo dobrego wglądu w środowisko operacyjne uwzględniające czynnik cywilny, nadal nie gwarantowała sukcesu operacji wojskowej. Próba uzyskania pewnej kontroli operacyjnej nad środowiskiem cywilnym podczas prowadzenia operacji wojskowych okazała się niewystarczająca. Złożoność podmiotów cywilnych, organizacji i instytucji bezpieczeństwa publicznego, nieformalnych i formalnych relacji społecznych z adwersarzem i ich nieprzewidywalność stanowiły barierę, która bez wejścia środowiska wojskowego w szerszą interakcję była wciąż zagrożeniem w powodzeniu operacji wojskowej i często kosztowała życie żołnierzy realizujących mandat misyjny.

Wobec nowych wyzwań stawianych operacjom wojskowym okazało, że się posiadanie świadomości operacyjnej względem czynnika cywilnego jest znów niewystarczające.

Światowe wydarzenia, takie jak atak na World Trade Center w Nowym Jorku, interwencja Koalicji USA w Iraku, udział wojsk NATO w Afganistanie, tzw. Arabska Wiosna związana z obalaniem reżimów krajów Północnej Afryki, której efektem była niepowstrzymana fala migracyjna ludności, zaowocowały nowymi zagrożeniami dla Sojuszu Północnoatlantyckiego. Pojawiały się opinie o niestabilności i braku jedności Sojuszu we wspólnym wytyczaniu głównego kursu funkcjonowania Paktu. Same państwa Sojuszu wydawały się mieć odmienne koncep-

⁷ Ibidem, s. 9–10.

⁸ Ibidem, s. 7.

cje co do głównego zadania NATO, jakim dotychczas było odstraszenie potencjalnego przeciwnika, przede wszystkim Rosji i jej sojuszników. Dopiero kiedy w 2014 r. nastąpiła aneksja Krymu na rzecz Federacji Rosyjskiej, przy wciąż niezbyt stanowczym stanowisku Sojuszu i całego świata, można było dostrzec swoste otrzeźwienie światowych decydentów i próby stworzenia nowych doktryn wytyczających powrotny kurs Sojuszu na budowanie potencjału odstraszącego przeciw agresywnym zakusom Rosji i jej planom powrotu do mocarstwowości.

Nowa strategia NATO zaowocowała dokumentami doktrynalnymi, które nakreśliły aktualne zakresy kompetencyjne funkcjonowania domeny militarnej względem zagrożeń. Nie ominęło to również specjalności wojskowej CIMIC. Domena współpracy cywilno-wojskowej, bogatsza o doświadczenia z Iraku, Afganistanu czy Kossowa, została zrewidowana za sprawą naukowo badawczej pracy Centrum Doskonalenia Współpracy Cywilno-Wojskowej NATO w Hadze (CIMIC Centre of Excellence). Zweryfikowano role i zadania CIMIC i nadano im obszerniejszy charakter.

Zgodnie z doktryną AJP 3.4.9 współpraca cywilno-wojskowa jest

skoordynowanym wsparciem misji wojskowej oraz współpracą pomiędzy Dowódcą (NATO) a cywilnymi uczestnikami, włączając ludność cywilną, lokalne władze, rządowe i pozarządowe organizacje i instytucje⁹.

Definicja w kolejnej doktrynie nie określała już CIMIC jako zespołu przedsięwzięć, lecz rozszerzała jej znaczenie do bezpośredniego wspierania dowódcy w zakresie kompetencji, które rozrosły się do szczebla strategicznego, a nawet politycznego:

Celem i zadaniem CIMIC jest interakcja między podmiotami wojskowymi i cywilnymi w ramach kompleksowego środowiska operacji w celu wsparcia planu dowódcy wojskowego. W idealnej sytuacji wszystkie podmioty będą pracować na rzecz wspólnego celu, ale jeśli nie jest to możliwe, interakcja ta zapewni, że działania wspierające każdy plan są zharmonizowane, w jak największym stopniu to możliwe. Zminimalizuje to zakłócenia lub niezamierzone konflikty między wszystkimi podmiotami. Interakcja ta może polegać między innymi na koordynacji, współpracy, wzajemne wsparcie, spójne wspólne planowanie i wymianę informacji, obejmujące również mandat polityczny. Obejmuje ona siły wojskowe NATO, podmioty zarządzające i cywilne¹⁰.

Na bazie misji CIMIC, przedstawionej powyżej, gdzie cele współpracy cywilno-wojskowej zostały rozszerzone o szczebel polityczny i strategiczny, zdefiniowano trzy główne filary, na których miałyby się opierać współpraca:

- funkcja łącznikowa (*Liaison*),
- wsparcie misji wojskowej (*Support to the Force*),
- wsparcie środowiska cywilnego (*Support to the civil environment*)¹¹.

⁹ AJP 3.4.9 *Allied Joint Doctrine for Civil-Military Cooperation. Edition A, Version 1*, February 2013, s. 2-1.

¹⁰ Ibidem, s. 2-1.

¹¹ Ibidem, s. 2-3–2-5.

Realizacja powyższych zadań powinna przynosić efekt jak najbardziej zbliżonej synergii dwóch środowisk (cywilnego i wojskowego) względem wsparcia misji wojskowej. Owe zmiany dla rozwoju CIMIC okazały się fundamentalne. Do dziś trzy filary współpracy CIMIC, z niewielkimi zmianami, tworzą podstawy zakresu kompetencji żołnierzy realizujących skoordynowanie zadania współpracy cywilno-wojskowej na rzecz swojego Dowódcy Zgrupowania Zadaniowego.

W okresie transformacyjnym NATO po roku 2014 r. rozumiano, że Federacja Rosyjska i jej wpływy gospodarcze, ekonomiczne, jak i militarne, stanowią zagrożenie dla światowego pokoju i dotychczasowa spójna polityka ekspedycyjności sił Sojuszu jest niewystarczająca do zbudowania właściwych połączonych struktur militarnych, zdolnych do odstraszenia potencjalnego adwersarza. Najnowsza doktryna *DD-3.19(a) Współpracy Cywilno-Wojskowej* z 2020 r.¹² nawiązuje do kontekstu strategicznego NATO, gdzie jasno i wyraźnie wskazywane są zagrożenia o charakterze militarnym i niemilitarnym, które w swojej nieprzewidywalności stanowią fundamentalne zagrożenia dla spójności Sojuszu NATO, ale również Unii Europejskiej, czy też Polski jako członka oby tych organizacji¹³.

Zidentyfikowane poniżej zagrożenia również mają wpływ na kształt zadań i rolę CIMIC w operacjach wojskowych:

- wydatki na obronność;
- proliferacja broni masowego rażenia;
- polityka państw w obszarze bezpieczeństwa i ich obecność w sojuszach;
- terroryzm;
- przestępczość zorganizowana;
- zagrożenia hybrydowe;
- działania w cyberprzestrzeni;
- różnorodność profilu adwersarza;
- zagrożenia asymetryczne¹⁴.

Uwydatniono doktrynalnie, że powodzenie operacji wojskowych będzie uzależnione od zdolności właściwego skomponowania i zaangażowania sił, ich uczestnictwa w niejednorodnych środowiskach operacyjnych, w sposób umożliwiający efektywne wykorzystanie posiadanych zdolności i zasobów w odpowiednim czasie¹⁵.

W kontekście powyższych informacji specjalność CIMIC pomimo zachowania swoich fundamentalnych zasad ponownie pozostała przedefiniowana i otrzymała kolejne poszerzone obszary kompetencyjności w zakresie swojego działania.

¹² *DD-3.19(A) Współpraca cywilno-wojskowa* – jest przetłumaczonym i dostosowanym do realiów Sił Zbrojnych RP odpowiednikiem doktryny NATO AJP 3.19 z 2019 r.

¹³ *Współpraca cywilno-wojskowa DD-3.19(A)*, sygn., 972/2020, MON, CDiS Bydgoszcz 2020, s. 2-1.

¹⁴ *Ibidem*, s. 2-1–2-2.

¹⁵ *Ibidem*, s. 2-2.

CIMIC przestał dotyczyć już tylko *stricte* żołnierzy zajmujących się współpracą ze środowiskiem cywilnym. To, co w doktrynie DD-9 CIMIC było zespołem przedsięwzięć mających na celu efektywną interakcję z domeną cywilną, zdefiniowane zostało jako cywilno-wojskowa interakcja (CMI – *Civil Military Interaction*). CMI dotyczy obecnie wszystkich elementów sił zbrojnych, które wykonują zadania w środowisku operacyjnym, środowisko to jest bowiem nierozzerwalnie zespolone ze środowiskiem pozamilitarnym.

Każdy żołnierz pozostający w rejonie misji, bez względu na specjalizację czy rodzaj wojsk, będzie wykonywał zadania w środowisku *stricte* cywilnym i jego świadomość oraz kompetencje względem ludności cywilnej mogą być kluczowe dla powodzenia pracy na rzecz dowódcy. Celem takiego przedstawienia myślenia jest chęć osiągnięcia pożądanego stanu docelowego poprzez ułatwienie współpracy w obszarach wspólnego zainteresowania oraz uniknięcia niezamierzonych negatywnych konsekwencji podczas prowadzenia działań w tej samej przestrzeni co podmioty pozawojskowe¹⁶.

Skoro tzw. CMI w zasadzie przejęło kompetencyjne zadania CIMIC z poprzednich doktryn i każdy dowódca jest odpowiedzialny za właściwe prowadzenie skoordynowanej interakcji ze środowiskiem cywilnym z pomocą wszystkich swoich zasobów, zasadne jest pytanie – jakie zadania otrzymał CIMIC wg najnowszych dokumentów doktrynalnych?

Elementy, pododdziały czy komórki CIMIC wyspecjalizowane w zakresie doktrynalnych kompetencji właśnie poprzez CMI kompleksowo wspierają prowadzenie operacji wojskowych wspólnie z podmiotami pozawojskowymi¹⁷.

CIMIC wg najnowszego obowiązującego dokumentu AJP 3.19 (oraz jego odpowiednika DD-3.19(A)) to:

Połączona funkcja wojskowa składające się z zestawu zdolności ściśle związanych ze wsparciem osiągnięcia celów misji oraz umożliwiającą dowódcom NATO skuteczny udział w szerokim wachlarzu zdarzeń cywilno-wojskowych z różnymi uczestnikami niezwiązanymi z wojskiem¹⁸.

Zdefiniowanie CIMIC jako funkcji połączonej umiejscawia CIMIC jako jeden z kluczowych elementów prowadzenia operacji wojskowych w czasie pokoju, kryzysu lub konfliktu zbrojnego sił ekspedycyjnych, w kraju oraz na terenie państw zrzeszonych w NATO. Ostatni aspekt działania na terenie państw Sojuszu rodzi kolejną bardzo ciekawą i wciąż niedopracowaną gałąź współpracy cywilno-wojskowej, to tzw. DOMESTIC CIMIC, czyli realizacja operacji wojskowych na terenie własnego kraju z zachowaniem prymatu strony cywilnej w zakresie zarządzania w sytuacjach kryzysowych czy nawet wojennych.

¹⁶ Ibidem, s. 2-5.

¹⁷ Ibidem, s. 2-4.

¹⁸ Ibidem, s. 3-1.

Konieczność tego typu działań uwydatniła sytuacja na Ukrainie, gdzie od lutego 2022 r. i wybuchu pełnoskalowego konfliktu zbrojnego czynnik cywilny i jego wytrzymałość (*national resilience*) na niezwykle trudne wydarzenia związane z inwazją okazały się kluczowe dla Sił Zbrojnych Ukrainy przy planowaniu operacji wojskowych na terenie całego kraju. Wsparcie pododdziałów, elementów sztabowych i komórek CIMIC Sił Zbrojnych Ukrainy w swych kompetencjach znacznie przekraczają te, które zostały zawarte w ostatniej doktrynie NATO i wciąż są doskonałe. Obecnie NATO stara się wyciągnąć jak najwięcej wniosków i nauk, bazując na doświadczeniu Ukraińców. Świadczy o tym fakt, że doktryny, które zaistniały w 2019 roku, takie jak AJP 3 czy AJP 3.19(A), będą aktualizowane w oparciu o obserwacje konfliktu na Ukrainie.

Obecnie CIMIC realizowany jest na trzech poziomach: strategicznym poprzez Komitet Wojskowy NATO, operacyjnym poprzez szefów zarządów/oddziałów operacyjnych (J-9), oraz taktycznym realizowanym przez komórki sztabów (G5/G9 – szczebel dywizji, S-5/S-9 szczebel brygady) oraz taktyczne pododdziały (grupy, zespoły, plutony, drużyny) wsparcia taktycznego CIMIC.

Poziom strategiczny – tzw. Komitet Wojskowy w zakresie CIMIC stanowi nadrzędność nad wszystkimi elementami CIMIC oraz pododdziałami realizującymi CMI. Komitet Wojskowy jest ciałem doradczym Rady Północnoatlantyckiej nakreślającym kierunek jej działania w zakresie interakcji lub nawet integracji ze środowiskiem cywilnym w odniesieniu do prowadzenia wspólnym wysiłkiem operacji wojskowej. Sztaby i dowództwa NATO określają zakres oraz całościowe zadania dla operacji wojskowych względem podmiotów cywilnych. Funkcja łącznikowa z poziomami reprezentantów państw i rządów jest tu kluczowa i realizowana na bieżąco celem właściwych reakcji na napotkane zdarzenia mające wpływ na funkcjonowanie sił Sojuszu w rejonach operacyjnych. Zadania do poziomu operacyjnego i taktycznego w zakresie CIMIC oraz CMI spływają poprzez Naczelne Dowództwo Sił Sojuszniczych w Europie (SHAPE – *Supreme Headquarters Allied Powers Europe*) w postaci odpowiednio przeanalizowanych rozkazów i wytycznych opartych na dotychczas zebranych informacjach dotyczących środowiska cywilnego¹⁹.

Znakomitym przykładem takiej działalności CIMIC poziomu strategicznego jest wytyczanie kierunków działań dla sił sojuszniczych obecnych m.in. w Kosowie, gdzie operacyjne sojusznicze siły KFOR pełnią rolę stabilizacyjną w tym rejonie Bałkanów już od ponad 20 lat. To SHAPE, nadając kierunek działań, kształtując politykę sił KFOR względem demokratycznie funkcjonującego rządu w Kosowie, nadaje Dowódcy Kwatery Głównej KFOR w Prisztinie mandat utrzymywania bezpośredniego kontaktu z ministrami rządu Kosowa czy Serbii celem prowadzenia polityki regionalnej stabilizacji. Na podstawie prowadzonych analiz przez po-

¹⁹ Ibidem, s. 3-5.

ziom strategiczny wojska operacyjne KFOR z poziomu operacyjnego mają jasno określone ramy operacji, możliwości reakcji oraz stopnia zaangażowania. Bardzo wyraźnie było to odzwierciedlone podczas ostatnich wydarzeń w Kosowie w 2023 r., gdzie poprzez decyzje rządu Kosowa doszło do niezadowolenia części Serbów zamieszkujących teren Kosowa i w rezultacie do zakłócenia porządku publicznego, gdzie KFOR we współpracy z Kosowską Policją oraz Siłami Bezpieczeństwa Kosowa (KSF – *Kosovo Security Forces*) zmuszony był do adekwatnej zbrojnej reakcji celem rozwiązania problemu i deeskalacji napięcia. Funkcja łącznikowa poziomu SHAPE, Kwatery Głównej NATO z przedstawicielami Unii Europejskiej, Serbii i Kosowa doprowadziła do wygaszenia sporu i ponownego ustabilizowania sytuacji społeczno-politycznej, gdzie strażnikiem znów stały się siły instytucjonalne bezpieczeństwa publicznego Kosowa przy wsparciu sił KFOR.

Poziom operacyjny – to poziom dowództwa i sztabu określonych ilościowo i regionalnie sił zbrojnych wykonujących zadania zgodnie ze swoim mandatem operacji (tzw. teatr operacji). CIMIC na tym poziomie realizowany jest głównie poprzez komórki operacyjne J-9, które otrzymując wytyczne i rozkazy z poziomu dowództw i sztabów NATO, nakreślają szczegółowe zadania CIMIC/CMI dla sił poziomu taktycznego, te zaś w trybie bezpośredniej interakcji ze środowiskiem cywilnym wspierają dowódcę operacyjnego w regionie. W tym przypadku operacyjność CIMIC opiera się na planowaniu operacji wojskowych zgodnie z wytycznymi poziomu strategicznego mającymi na uwadze środowisko cywilne. Jest to konieczne, albowiem to, co może być niedostrzegalne dla szczebla strategicznego w zakresie CIMIC, może być niezmiernie istotne dla szczebla operacyjnego i musi być uwzględnione w procesie planowania i podejmowania decyzji.

Proces planowania CIMIC poziomu operacyjnego będzie obejmował wiele kwestii, które uszczegóławiają rozkazy i wytyczne dla sił poziomu taktycznego, m.in.:

- koordynację działalności CIMIC na teatrze działań;
- stworzenie warunków dla działań związanych z CMI dla sił na teatrze działań;
- utrzymanie odpowiednio wyszkolonego personelu CIMIC w dowództwach i sztabach;
- planowanie, opracowywanie i zawieranie problematyki CIMIC do planów, rozkazów i wytycznych operacji wojskowych;
- zbieranie i analizowanie danych dotyczących podmiotów cywilnych na teatrze działań m.in. ze źródeł CIMIC poziomu taktycznego oraz innych wojskowych i pozawojskowych źródeł rozpoznawczych i informacyjnych²⁰.

Operacyjnie CIMIC obecnie działa na wszystkich teatrach sił sojuszniczych zaangażowanych w swoje operacje wojskowe. Konkretnie teatry działań, jak np.: USAEUR i jego V Korpus Sił Zbrojnych USA, obecny rotacyjnie w Europie Środkowej i Wschodniej z Dowództwem w Poznaniu (*US Military Camp Kosciuszko*), na-

²⁰ Ibidem, s. 3–6.

kreśla ramy działań dla Sił Zbrojnych USA w Europie, które poprzez CMI oraz swoje pododdziały Civil Affairs²¹ realizują zadania na poziomie operacyjnym i taktycznym zgodnie ze strategicznymi założeniami obecności Sił Zbrojnych USA jako odpowiedź na zagrożenie ze strony Federacji Rosyjskiej dla Sojuszu NATO.

W Polsce, dla przykładu, operacyjny poziom działań CIMIC to poziomy Dowództwa Operacyjnego (czuwającego nad Polskimi Siłami Zbrojnymi realizującymi zadania w kraju i poza granicami, takimi jak PKW KFOR czy Wojskowe Zgrupowanie Zadaniowe Podlasie) oraz Dowództwa Generalnego (odpowiedzialnego za merytoryczny nadzór nad Siłami Zbrojnymi i dbałość o odpowiednie wyszkolenie personelu, zgodnie z założeniami strategii obronnej kraju, jak i zobowiązaniami sojuszniczymi.) Obecnie oba dowództwa poprzez swoje Zarządy Działań Niekinetycznych J-9 synergicznie realizują zadania zakresu CIMIC, koordynując między sobą zadania i zarządzanie zasobami właściwymi do danej operacji.

Poziom taktyczny – to poziom egzekutywny. Poziom taktyczny dla CIMIC oznacza bezpośrednie głębokie zaangażowanie w interakcje cywilno-wojskowe praktycznie wszystkich żołnierzy realizujących zadania w swoim rejonie odpowiedzialności.

Zadania i rola współpracy cywilno-wojskowej oparta jest zgodnie z założeniami na trzech filarach CIMIC, o których już wspominałem. Właściwe realizowanie zadań w oparciu o trzy filary CIMIC wspiera dowódcę w rejonie odpowiedzialności i poprzez plan operacyjny (OPLAN – *Operational Plan*), który wytycza obszar kompetencyjny dla sił zadaniowych, w tym również i CIMIC.

Taktyczne elementy CIMIC poprzez swoją bezpośrednią interakcję ze środowiskiem cywilnym, wykorzystując funkcję łącznikową, nawiązują relację z istotnymi z punktu widzenia operacji wojskowej podmiotami niewojskowymi. Dzięki temu środowisko wojskowe i cywilne jest w stanie funkcjonować w odpowiednich relacjach i obszarach.

W tak określonych warunkach dowódca uzyskuje:

- jasną ocenę środowiska cywilnego w rejonie odpowiedzialności;
- zidentyfikowane kluczowe obszary cywilne, które mają zasadniczy wpływ na prowadzenie operacji i to, jak jego obecność wpływa na funkcjonowanie podmiotów cywilnych;
- rekomendacje w zakresie dekonfliktacji działań dwóch środowisk w celu uniknięcia dublowania wysiłku czy chybionych decyzji, np. użycia własnych zasobów w sposób nieefektywny;
- transparentność obecności sił zbrojnych w rejonie odpowiedzialności oraz legitymizację w oczach środowiska cywilnego i jego przedstawicieli;
- otwartą drogę do udzielania wsparcia środowisku cywilnemu poprzez wykorzystanie nawiązanych relacji z podmiotami cywilnymi, które są istotne

²¹ *Civil Affairs* – CA odpowiednik CIMIC dla Sił Zbrojnych USA.

z punktu widzenia prowadzenia operacji (organizacje humanitarne, lokalna administracja, instytucje bezpieczeństwa publicznego itp.).

Obecnie zadania CIMIC poziomu taktycznego Polskie Siły Zbrojne realizują w kraju, jak i za granicą. Taktyczne elementy CIMIC, takie jak Zespoły Łącznikowo-Monitorujące (LMT – *Liaison Monitoring Team*), pełnią rolę indykatora poziomu nastawienia lokalnej społeczności Kosowa względem obecności Sił Stabilizacyjnych KFOR. Ich działalność jest typową działalnością CIMIC, gdzie zespoły LMT pozostają w głębokiej symbiozie ze środowiskiem cywilnym, żyjąc rytmem lokalnej społeczności, dzięki czemu są w stanie ocenić wyczuwalne nastroje obywateli Kosowa i na czas zaalarmować Kwaterę Główną KFOR w Prisztinie o niepokojach społecznych.

Rys. 1. Działalność Zespołu LMT w rejonie odpowiedzialności. Interakcja z lokalną społecznością

Źródło: <https://cpdmz.wp.mil.pl/aktualnosci/final-projektu-dla-najmlodszych/> [7.12.2023].

Kolejnym przykładem realizacji zadań CIMIC poziomu taktycznego jest Zespół Wsparcia CIMIC Polskiego Kontyngentu w Libanie, który został sprofilowany zadaniowo nieco inaczej. W zakresie wsparcia sił ONZ, których PKW jest częścią, realizują oni zadania projektowe dotyczące wsparcia ludności cywilnej w rejonie odpowiedzialności. Poprzez prowadzenie właściwego rozeznania wśród lokalnej społeczności są w stanie zidentyfikować te najważniejsze dla ludzi, jak i z punktu widzenia operacji pokojowej. Z posiadanych funduszy są oni w stanie proceduralnie zainicjować projekt pomocowy długo- bądź krótkofalowy, który zostaje

przekazany do użytku lokalnej społeczności, budując w ten sposób zaufanie i zrozumienie dwóch środowisk. Zaufanie, które w obecnym czasie konfliktu Izraela z Palestyną jest wystawione na wiele zagrożeń ze strony organizacji terrorystycznych realizujących swoje cele polityczne. Wsparcie lokalnej ludności wpływa zatem również na poziom bezpieczeństwa żołnierzy pełniących misję w rejonie.

Rys. 2. Realizacja projektów pomocowych zespołu CIMIC w Libanie

Źródło: <https://cpdmz.wp.mil.pl/aktualnosci/na-swietowanie-nie-ma-czasu-jest-robot-a-do-wykonania/> [26.10.2023].

Zakończenie

Wciąż zmieniające się oblicze świata w świetle coraz to nowszych wydarzeń, postępu technologicznego, geopolitycznych przepychanek, wojennej narracji powrotu do budowania granic powoduje, że zasoby militarne w zakresie ratowania tego, co cywilne, stają się niezwykle istotne. Na wszystkich poziomach, które wymieniłem, obecnie trwa gorączkowa dyskusja, jak najefektywniej wykorzystać zasoby militarne do zachowania porządku i bezpieczeństwa publicznego, tego lokalnego, jak i światowego. Wzajemne zrozumienie dwóch środowisk, które są już nierozdzielalne, z pewnością pomoże zażegnać zagrożenie, jeśli nastąpi właściwa synergia działań w obszarach swoich kompetencji i możliwości.

Ewolucja, jaką przeszedł CIMIC w ostatnim trzydziestoleciu swojego funkcjonowania, wyraźnie to zaznacza. Obecnie przed tą specjalnością nadal stoi wiele

wyzwań, jak chociażby wspomniany DOMESTIC CIMIC, który stanowi problem w zakresie prymatu podmiotów cywilnych i wojskowych w świetle prawa cywilnego (zarządzania kryzysowego) i obowiązujących w armii doktryn. Operacja na tzw. własnym organizmie wymaga najwyższej próby dokładności celem uniknięcia konfliktów prawnych oraz kompetencyjnych. Zadania i rola CIMIC zatem będą się rozszerzać na kolejne obszary. Wszystko po to, by w przyszłości móc zbudować zdolność reagowania nie tylko samych zasobów militarnych, ale też połączonych z podmiotami cywilnymi, co poprzez wysoki poziom odporności zniechęci potencjalnego przeciwnika do agresji. Rola CIMIC w tym zakresie okaże się nie do pominięcia.

Bibliografia

Materiały publikowane

AJP 3 Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations. Edition C, Version 1, February 2019.

AJP-3.4.9 Allied Joint Doctrine for Civil-Military Cooperation. Edition A, Version 1, February 2013.

Allied Joint Publication 9 NATO Civil-Military Cooperation (CIMIC) Doctrine. CIMIC Centre of Excellence – CIMIC Field Handbook, 5th edition.

Doktryna współpracy cywilno-wojskowej Sił Zbrojnych RP DD/9, MON, Sztab Generalny WP, Warszawa 2004.

Joint Publication 3-57 Civil Military Operations, 9 July 2018, JCOS.

Współpraca cywilno-wojskowa DD-3.19(A), sygn. Szkol 972/2020, MON, CDiS, Bydgoszcz 2020.

Źródła internetowe

http://www.willreno.org/Afghanistan_Dynamic_Planning.pdf.

<https://cpdmz.wp.mil.pl>.

<https://stronymonki.pl/blog/2023/11/14/plakat-promocyjny-wzz-podlasie/>.

<https://www.cimic-coe.org/>.

<https://www.poznan.pl/mim/info/news/w-poznaniu-ustanowiono-pierwszy-w-polsce-staly-garnizon-wojsk-usa,199892.html>.

The role of Civil-Military Cooperation (CIMIC) in military operations

Summary

The article outlines the role and tasks played by Civil-Military Cooperation (CIMIC) in military operations within the scope of its military specialty in light of the latest NATO doctrinal documents in the face of contemporary challenges of 21st century threats. The article describes the role of Civil-Military Cooperation (CIMIC), which has evolved in the course of world events to ensure the effective conduct of military operations in interaction with the civilian environment. It defines the specific function that CIMIC has for the military environment and the civilian environment, which are inextricably linked and directly influence each other in the context of their functioning nowadays.

Keywords: Civil-Military Cooperation, CIMIC, CMI – Civil Military Interaction, military operations, assessment of civilian environment, combined operations.